

JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

V. 1918.

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1918.

Twee Penningen door Jacob Jonghelinck.

JACOB JONGHELINCK, de beroemdste onzer Nederlandsche medailleurs der XVIe eeuw, werd in 1531 te Antwerpen geboren. Hij overleed aldaar in 1606. Zijn eerste penningen dateeren van 1552, zijn laatste van 1605. Langer dan eene halve eeuw alzoo heeft deze kunstenaar gewerkt; het is daarom niet te verwonderen, dat een groot aantal zijner penningen tot ons gekomen zijn.

Dr. JULIEN SIMONIS in zijn bekend werk «*L'Art du médailleur en Belgique* 1) beeldt reeds 89 zijner stukken af.

Daar slechts enkele der penningen van JONGHELINCK door den kunstenaar gemerkt zijn, het daarentegen van eenige andere niet gesigioneerde stukken door brieven uit dien tijd vaststaat, zij door JONGHELINCK vervaardigd zijn, hebben Dr. SIMONIS en anderen door vergelijkende studie een groot deel zijner penningen kunnen opsporen en aan dezen meester kunnen toeschrijven.

Eenmaal de studie der penningen van JONGHELINCK

1) Dr. JULIEN SIMONIS. *L'Art du Médailleur en Belgique. Nouvelles contributions à l'étude de son histoire. Seconde moitié du XVIIe siècle. Jemeppe-sur-Meuse 1904.* Voor meerdere kennis van JONGHELINCK en zijn werk kan ik dit boek warm aanbevelen.

in goede banen geleid, is het verklaarbaar, dat meerdere tot nu toe onbekende penningen, of penningen verkeerdelijk aan andere medailleurs toegeschreven, als het werk van JONGHELINCK herkend kunnen worden.

Op goede gronden meen ik, dat de beide penningen, die ik hieronder zal behandelen, zonder eenigen twijfel als het werk van JONGHELINCK beschouwd kunnen worden.

Wij zullen ons het eerst bezighouden met den penning van den kardinaal JACOB SAVELLI in 1576 vervaardigd.

Alvorens dezen penning te beschrijven en de redenen te omkleeden, waarom dit stuk van de hand van JONGHELINCK moet zijn, wil ik eerst eene korte levensbeschrijving van dezen ons Nederlanders onbekenden kerkvorst geven, te meer daar hierdoor eenigszins verklaarbaar wordt, waarom deze kardinaal een penning door JONGHELINCK vervaardigen liet.

Deze levensschets dank ik aan de welwillende medewerking van den Zeereerwaarden Heer P. fr. V. M. AGHINA S. O. Praed. te Huissen.

«JACOPONE (JACOB) SAVELLI geboren te Rome 1523, stamt uit het beroemde geslacht van dien naam. Zij hadden hun kasteel te Rome in de tegenwoordige wijk Sant-Angelo (Ghetto) in het oude MACELLUS-theater, thans paleis der ORSINI.

Reeds in 657 vond men een SAVELLI onder de bisschoppen van Italië en twee leden der familie werden tot de Pauselijke waardigheid verheven, n.l. HONORIUS III 1216—1227 en HONORIUS IV (JACOPONE SAVELLI) 1285—1289.

19 Dec. 1539 werd SAVELLI met 11 anderen door

paus PAULUS III (ALEXANDER FARNESE) tot kardinaal gecreëerd.

De bezwaren, die men tegen deze benoeming inbracht, waren in zooverre gewettigd, daar SAVELLI toen slechts 16 jaar oud was, desniettegenstaande koesterde men van hem reeds gróote verwachtingen voor de toekomst.

In 1540 werd SAVELLI administrator van het bisdom Nicastro in Calabrië.

In 1546 was SAVELLI Pauselijk legaat in de Marken.

In 1549 in het conclave voor de nieuwe Pauskeuze waren de Kardinalen in eene Keizerlijke partij (22) en in eene Fransche partij (24) verdeeld.

SAVELLI behoorde tot de Keizerlijke partij, maar alhoewel Keizer Karel V tegen de keuze van DEL MONTE was, steunde SAVELLI dezen en werd DEL MONTE gekozen en nam den naam van JULIUS III aan.

Toen dus, nauwelijks 26 jaar oud, werd SAVELLI onder de geleerde Kardinalen gerekend.

3 Dec. 1549 werd in de Kardinaalscongregatie het gebied Frascati uit de kerkelijke goederen aan SAVELLI toebedeeld.

29 Mei 1555 werd JACOPONE SAVELLI bisschop van Gubbio in Umbrië, welk bisdom door de verheffing van MARCELLUS II vacant gekomen was.

Bij de Pauskeuze van dezen MARCELLUS werd SAVELLI het eerst genoemd onder de Kardinalen die voor hem waren.

In 1557 was de titel der kerk van SAVELLI S. NICOLAÏ in Carcere. In 1559 S. MARIA in Cosmedin.

In het conclave van 19 Dec. 1559 behaalde SAVELLI 22 stemmen voor de Pauskeuze.

16 Jan. 1560 verliet kardinaal ALEXANDER FARNESE het bisdom Beneventum ten gunste van SAVELLI, die door UGHELLO ¹⁾ «laudatissimus princeps» genoemd wordt.

Van 1560—1566 (waarschijnlijk nog langer) was SAVELLI Kardinaal Vicaris van Rome.

In 1560 werd SAVELLI aan het hoofd gesteld van eene commissie tot herstel der vervallen kerken in Rome.

Door paus PIUS V werd hij belast met de uitvoering der Trentsche Reformdecreten voor Rome:

SAVELLI stichtte het Seminarium van Beneventum, volgens de decreten van het Concilie van Trente.

11 April 1567 presideerde hij een provinciaal Synode en trad 17 Mei 1574 af als bisschop van Beneventum. Sedert vertoefde hij te Rome, werd den 9 Maart 1583 Kardinaal-bisschop van Porto en stierf in die hoedanigheid te Rome in 1587».

Veilig kan men aannemen, dat er tusschen de beide eminente kardinaals SAVELLI en GRANVELLE, die elkander tijdens de verschillende conclaves onder hun kardinaat hebben moeten leeren waardeeren, hechte vriendschapsbanden bestaan hebben, die zeer zeker in de jaren 1575—1578, toen GRANVELLE te Rome vertoefde, nog versterkt zijn.

In die jaren (1576) valt juist de penning van SAVELLI, waarvan ik hieronder de afbeelding en beschrijving laat volgen.

¹⁾ F. UGHELLO. *Italia Sacra*.

Voorzijde: IACOBVS . S . R . E . PRESB . CARD . SABELLVS .
 Borstbeeld van den Kardinaal rechts, in geestelijk ge-
 waad, op de afsnede van den arm: 1576.

Keerzijde: AGOR . NON . OBRVOR . Driemaster met volle
 zeilen te midden van een storm.

Zilver. m.m. 48. gram 39.

In het werk van ARMAND ¹⁾ deel II, pag. 219, n°. 26
 wordt deze penning beschreven en aan een onbekenden
 Italiaanschen medailleur toegeschreven.

In den veilingcatalogus der verzameling LANNA 1911,
 door Dr. KURT REGLING geredigeerd, kwam een exem-
 plaar in lood voor, en vermoedde Dr. REGLING reeds,
 dat dit stuk geen Italiaansche penning was, maar het
 werk van een Nederlandschen medailleur, en voegde
 deze noot bij de beschrijving «Wohl eher eine nieder-
 ländische Arbeit».

Laten wij dezen penning eens vergelijken met den
 eenzijdigen penning van Kardinaal GRANVELLE (SIMONIS

¹⁾ A. ARMAND. *Les Médailleurs italiens du quinzième et seizième siècles. Deuxième édition. Paris 1883—1887. 3 vols.*

pl. IX. 3) door JONGHELINCK vervaardigd en waarvan ik hieronder eene voortreffelijke afbeelding kan laten volgen.

ANT . S . R . E . PBR . CARD . GRANVELLANVS . Borstbeeld van den Kardinaal rechts, in geestelijk gewaad.

Zilver m.m. 58.

Reeds op het eerste gezicht worden wij getroffen door de bijzondere groote overeenkomst in opvatting van de borstbeelden van SAVELLI en GRANVELLE.

Dezelfde edele en rustige uitdrukking heeft de kunstenaar aan het fijne sprekende profiel dezer kerkvorsten gegeven; hun geestelijk gewaad vertoont dezelfde voortreffelijke lijnen.

Nog opvallender is de gelijkenis der karakters van het randschrift, deze zijn van denzelfden fijnen vorm en op beide penningen is het geheel door een fraaien parelrand omgeven.

Zouden deze overeenkomsten reeds voldoende het werk van JONGHELINCK aanduiden, een andere penning, die van JACOB HANNIBAL, graaf van HOHENEMS, in 1575 door JONGHELINCK vervaardigd (SIMONIS, pl. XIV. 2) en dien ik hieronder afbeeld, geeft ons nog meerdere bewijzen.

Voorzijde: IACOBVS . HANIBAL . COMES IN ALTAEMPS . Geharnast borstbeeld, rechts, op de afsnede van den arm: 1575.

Keerzijde: SALVA DOMINE VIGILANTES. Driemaster in een storm.

Zilver. m.m. 41. gram 27.

Niettegenstaande hier een veldheer afgebeeld is, doen de details der borstbeelden van HOHENEMS en SAVELLI dezelfde meesterhand herkennen.

Ook de fijne letterteekens der omschriften hebben denzelfden vorm en eveneens vindt men op beide penningen, zoowel op de voor- als op de keerzijde de karakteristieke O, die JONGHELINCK op al zijne penningen waar in het randschrift eene O voorkomt, steeds aanwendde.

Ter vergelijking van dit letterteeken O geef ik hier

ook de afbeelding van den penning van VIGLIUS ZUICHEM AB AYTA, door JONGHELINCK in 1556 vervaardigd (SIMONIS, pl. XVIII. 4).

Voorzijde: VIGLIVS ZVICHEMVS PRÆSES SEC. CON. CÆS. Z. REG. MA. Borstbeeld naar links, op de afsnede: ÆT. XLIX.

Keerzijde: VITA. MORTALIVM. VIGILIA. Tafel met zandlooper, kandelaar en bijbel, daaronder in een versierd schild: 1556.

Lood. m.m. 60.

De keerzijden van de penningen HOHENEMS en SAVELLI toonen ons beide het schip in een zwaren storm.

De overeenkomst der beide schepen in bouw en uitvoering valt niet te ontkennen. Dit schip is een geliefd-koosd onderwerp van JONGHELINCK en komt eveneens voor op de penningen van MONTMORENCY (SIMONIS, pl. VI. 4) en GRANVELLE (SIMONIS, pl. IX. 1).

Zonder eenigen twijfel komt dus aan JONGHELINCK de eer toe dezen voortreffelijken penning van Kardinaal JACOB SAVELLI vervaardigd te hebben.

Deze eminente kerkvorst, zeer zeker getroffen door den beroemden penning van Kardinaal GRANVELLE, heeft aan JONGHELINCK de opdracht verleend ook zijn penning te vervaardigen, waarvan hij zich met schitterend gevolg heeft gekweten.

Wij komen nu tot den tweeden penning en wel dien van LODEWIJK PEREZ, koopman te Antwerpen en in 1597 vervaardigd.

Voorzijde: LVDVICVS . PEREZ . AET . LXVI. Borstbeeld rechts. Op de afsnede: 1597.

Keerzijde: In twee regels tusschen arabesken IN XPO VITA, daaronder 1597.

Zilver. m m. 37. gram 15.7.

Deze penning is beschreven en afgebeeld bij DE VRIES en DE JONGE, II. pl. VII. 9.¹⁾ en verwijs ik voor verdere bijzonderheden over dezen Antwerpschen koopman naar dit werk.

Dr. SIMONIS geeft op pag. 221 en 222 eene lijst van penningen, die aan CONRAD BLOC, den welbekenden

¹⁾ JER^o DE VRIES en J. C. DE JONGE. *Nederlandsche Gedenkpenningen verklaard*. 's-Gravenhage 1829—1837. 2 dln.

Nederlandschen Medailleur, toegeschreven worden en waaronder ook deze penning voorkomt.

Dr. SIMONIS heeft waarschijnlijk zeer weinig penningen van BLOC in handen gehad; het is mij ten minste onbegrijpelijk hoe hij dezen penning, die niet de minste verwantschap met het werk van BLOC vertoont, aan dezen heeft kunnen toeschrijven.

Maar nog meer verwondert het mij dat deze kenner, die eene zoo groote studie van JONGHELINCK gemaakt heeft, niet terstond het werk van dezen medailleur herkend heeft.

Wanneer wij toch den penning van LODEWIJK PEREZ vergelijken met de penningen door JONGHELINCK in de negentiger jaren vervaardigd, worden wij door de groote overeenkomst die er tusschen deze stukken bestaat, getroffen.

De penning van den Graaf DE FUENTES (SIMONIS, pl. XV. 8), van JAN LAUTENS (SIMONIS, pl. XVI. 1), van JUSTUS LIPSIVS (pl. XVI. 2), van SERVAES STEELANT pl. XVI. 3) van KAREL PHILIP VAN CROY (pl. XVI. 4) en van ALBERT en ISABELLE (pl. XV. 9) laten geen twijfel over, of ook de penning PEREZ is van denzelfden meester.

Voornamelijk de penning van LIPSIVS (pl. XVI. 2) vertoont in alle bijzonderheden dezelfde opvatting. De karakters van het omschrift zijn precies dezelfde en wederom worden wij getroffen door die specifieke O van JONGHELINCK, die ook op dezen penning van LODEWIJK PEREZ het bewijs levert, dat ook dit stuk het werk van onzen medailleur is.

Ook de hierboven afgebeelde penningen van SAVELLI, GRANVELLE, HOHENEMS en VIGLIUS ZUICHEM AB AYTA,

alhoewel vroeger ontstaan, verraden in verschillende details dezelfde meesterhand als de penning van - **LODEWIJK PEREZ**.

Het is mij een groot genoegen, dat ik de lijst van **JONGHELINCK'S** werken met twee juweeltjes van medailleerkunst heb kunnen vermeederen.

M. SCHULMAN.